

УДК 159.946.3-057.87

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)-764-775](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-764-775)

Дорожко Ірина Іванівна доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психологічної та педагогічної антропології, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, <https://orcid.org/0000-0001-9339-7737>

Малихіна Олена Євгенівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психологічної та педагогічної антропології, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, <https://orcid.org/0000-0002-9236-4906>

Туріщева Людмила Василівна кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри журналістики, Харківська державна академія культури, Бурсацький узвіз, 4, м. Харків, 61057, <https://orcid.org/0000-0002-3265-2666>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано стан розробленості проблеми розвитку мовної особистості студентів. Метою дослідження стало експериментальне вивчення особливостей сформованості мотиваційного компонента мовної особистості в здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти педагогічного вишу. Серед емпіричних методів дослідження використано наступні: методика «Вивчення рівня комунікативного контролю» (М. Шнайдера) з метою вивчення рівня комунікативного контролю особистості як здатності контролювати себе в процесі спілкування, усвідомлювати власну комунікативну поведінку, її результати; методика «Комунікативні вміння» (Л. Міхельсона), спрямована на визначення загальних комунікативних настанов студентів у спілкуванні та якості основних комунікативних умінь.

Результати емпіричного дослідження з вивчення особливостей сформованості мотиваційного компонента мовної особистості студентів педагогічного вишу, що здобувають освіту на бакалаврському та магістерському рівнях, показують відсутність значущих відмінностей у

сформованості даного компонента за показником комунікативного контролю між досліджуваними обох груп, при чому середній рівень – оптимальний - встановлений у 52 % здобувачів бакалаврського рівня і 59 % студентів магістерського рівня. Спостерігаються відмінності у сформованості мотиваційного компонента за показником рівня компетентності під час комунікативної взаємодії між досліджуваними обох груп: високий і вище за середній рівні мають близько 35 % здобувачів першого рівня і 59 % - другого рівня. Також встановлено позитивні кореляційні зв'язки між показниками сформованості складових мотиваційного компонента мовної особистості в здобувачів магістерського рівня вищої освіти, що свідчить про внутрішню узгодженість, цілісність у розвитку даної складової мовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, когнітивний компонент, емоційний компонент, мотиваційний компонент, майбутні вчителі.

Dorozhko Iryna Ivanivna Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Psychological and Pedagogical Anthropology, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Alchevsky St., 29, Kharkiv, 61002, <https://orcid.org/0000-0001-9339-7737>

Malykhina Olena Yevhenivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychological and Pedagogical Anthropology, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Alchevsky St., 29, Kharkiv, 61002, <https://orcid.org/0000-0002-9236-4906>

Turishcheva Liudmyla Vasylivna Candidate of Psychological Sciences, Senior Lecturer of the Department of Journalism, Kharkiv State Academy of Culture, Bursatsky Uzviz, 4, Kharkiv, 61057, <https://orcid.org/0000-0002-3265-2666>

FEATURES OF THE MOTIVATION COMPONENT OF LANGUAGE PERSONALITY DEVELOPMENT IN STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article analyzes the state of development of the problem of the development of linguistic personality of students. The purpose of the study was an experimental study of the peculiarities of the formation of the motivational component of the linguistic personality in bachelor's and master's degree holders of higher education at a pedagogical university. Among the empirical research methods, the following were used: the «Study of the level of communicative control» technique (by M. Schneider) with the aim of studying the level of

communicative control of an individual as the ability to control oneself in the process of communication, to be aware of one's own communicative behavior, as well as its results; the «Communicative Skills» technique (L. Michelson), aimed at determining the general communicative guidelines of students in communication and the quality of basic communicative skills.

The results of an empirical study on the study of the peculiarities of the formation of the motivational component of the language personality of students of a pedagogical university, who are getting education at the bachelor's and master's levels, show the absence of significant differences in the formation of this component according to the indicator of communicative control between the subjects of both groups. At the same time, the average level is optimal for 52% of bachelor's level applicants and 59% of master's level students. There are differences in the formation of the motivational component based on the indicator of the level of competence during communicative interaction between the subjects of both groups: about 35% of the first level and 59% of the second level have a high and above average level. Positive correlations were also established between the indicators of the formation of the components of the motivational component of the linguistic personality in students of the master's level of higher education, which indicates internal consistency and integrity in the development of this component of the linguistic personality.

Keywords: linguistic personality, cognitive component, emotional component, motivational component, future teachers.

Постановка проблеми. Зміна освітньої парадигми посилює увагу науковців до проблеми вдосконалення змісту, методів і засобів формування особистості майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки, системи психолого-педагогічної підготовки, формування професійних якостей майбутніх фахівців, їх готовності до різних видів діяльності. Вчитель крім професійних знань, вмінь і навичок, академічних здібностей та особистісних якостей має володіти ще й професійним мовленням і мовою професії, що обумовлюють гнучкість і зрозумілість його мовленнєвої поведінки, мовленнєву творчість у ситуаціях взаємодії з учнями, батьками, вчителями. В умовах реалізації суб'єкт-суб'єктного та компетентнісного підходів одним з актуальних завдань сучасної педагогічної освіти стає формування комунікативно компетентної мовної особистості майбутнього вчителя, що й актуалізує проблему її дослідження, зокрема на етапі професійного становлення в студентському віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття мовної особистості відносно нещодавно увійшло в науковий обіг і має міждисциплінарний

характер. Аналіз наукових досліджень дозволяє виокремити три основні підходи до вивчення мовної особистості: лінгвістичний, філософський і психологічний [4]. У психологічній науці поняття мовної особистості стало предметом досліджень Л. Засекіної, В. Красних, О. Леонтьєва, О. Лавриненко та інших. Під мовною особистістю в психології розуміють «сукупність пізнавальних, емоційних і мотиваційних властивостей, що забезпечують мовну компетенцію людини як носія певного національно-культурного простору», виходячи з якого в структурі мовної особистості виокремлюються три складові: когнітивний, емоційний і мотиваційний компоненти. При чому когнітивний представлений такими складовими, як: мовна здатність, мовні здібності, мовні знання, мовні стратегії, мовна компетентність і мовна картина; емоційний компонент виражається у ставленні людини до мовної реальності; мотиваційний компонент представлений цілями, мотивами, настановами й інтенціональностями суб'єкта [2].

Мовна особистість студентів стала предметом досліджень І. Гаценко, Т. Гриценко, І. Дроздової, Л. Засекіної, Г. Калмикова, О. Лавриненка, В. Микитенко, В. Руденко, З. Столяр, Х. Щепанської та інших. В їх дослідженнях не лише визначено специфіку становлення мовної особистості студентів у контексті професійного становлення фахівця, а й проаналізовано особливості сформованості її структурних компонентів.

Так, характеризуючи когнітивний компонент мовної особистості дослідники Т. Гриценко, В. Руденко зазначають, що відмітною особливістю мовлення студентів є активне використання студентського жаргону – номінацій, пов'язаних з освітнім процесом, проживанням у гуртожитку, що виконують емоційну та комунікативну функції у спілкуванні, маркують і демонструють належність до певної соціальної групи. У репертуарі подібного сленгу наявні слова загальні для всіх студентів і достатньо багато жаргонізмів, що вживаються лише в межах конкретного закладу вищої освіти. Також мовну особистість студента вирізняє вживання іноземних слів, що часто запозичуються з електронного дискурсу: спостерігається контамінація реальної та віртуальної комунікації, вплив інтернет-лексики на повсякденну мову.

Емоційний компонент мовної особистості студентів став предметом цілої низки зарубіжних досліджень, в яких розглянуто роль інтроверсії-екстраверсії у мовленнєвій діяльності студентів. Так, у дослідженні Г. Кіану встановлено, що поза комунікативних методів навчання і комунікативного середовища екстраверсія не є фактором, який полегшує засвоєння ними другої мови.

Цілісне психологічне дослідження мовної особистості студентів проведено О. Лавриненко, в якому виділено рівні сформованості структурних

компонентів мовної особистості студентів, вивчення функціонального співвідношення між якими у структурі мовної особистості дозволило автору виокремити чотири мовних профілі та надати їх психологічну характеристику [3].

Отже, мовна особистість студента розглядалася у різних аспектах, досліджено розвиток окремих складових її структури, особливої уваги приділено ролі мовлення як чинника професійного становлення фахівця, що актуалізує потребу вивчення особливостей мовної особистості студентів педагогічних закладів освіти.

До проблеми вивчення мовної особистості майбутніх педагогів зверталися Н. Ашиток, О. Данилюк, Я. Климова, С. Луців, Г. Палиця, М. Пентилук, О. Прокопова, О. Семенов, які більшою мірою досліджують її у контексті становлення фахівця-філолога.

Пріоритетом фахової підготовки, на думку О. Семенова, має бути опановування рідної мови як засобу соціального, культурного та історичного розвитку, що передбачає не лише глибоке засвоєння суто лінгвістичних знань і вмінь, а й мовно-комунікативної компетентності [5].

Мовленнєво-комунікативну компетентність майбутнього педагога О. Прокопова розглядає як важливу складову професійного становлення фахівця. Результати її дослідження констатують незадовільний рівень сформованості даної компетентності в майбутніх вчителів, що виявляється в таких особливостях: студенти довго шукають потрібне слово в комунікативній ситуації, вагаються вступити в діалог з одногрупниками під час заняття, обмежуючись доповненнями або зверненням до викладача під час занять. До серйозних недоліків мовленнєвої поведінки майбутніх вчителів-філологів вона відносить: невміння презентувати зв'язний текст, спонтанно включатися до розмови й підтримувати її, уникання ситуацій, що потребують публічного виступу через власні страхи.

Багатьох дослідників об'єднує твердження щодо домінуючої ролі мотиваційного компонента в структурі мовної особистості вчителя і водночас недостатнього розвитку комунікативних умінь студентів педагогічних закладів для здійснення професійної діяльності [1].

Отже, проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми вивчення мовної особистості студентів педагогічного закладу вищої освіти дозволив визначити, що мовна й мовленнєва складова особистості виступає як ключова для професії вчителя, водночас багатьма дослідниками відмічається недостатній рівень сформованості в студентів окремих складових мовної особистості, дослідження яких при цьому не отримало цілісного експериментального вивчення у психологічній науці.

Метою статті є експериментальне дослідження особливостей сформованості мотиваційного компонента мовної особистості в здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти педагогічного вишу.

Виклад основного матеріалу. В експериментальному дослідженні брали участь здобувачі ХНПУ імені Г. С. Сковороди першого (бакалаврського) рівня вищої освіти віком 18-19 років – 27 осіб і другого (магістерського) рівня, віком 20-25 років – 50 осіб.

Вивчення мотиваційного компонента мовної особистості майбутніх педагогів здійснювалося за допомогою двох психодіагностичних методик: «Вивчення рівня комунікативного контролю» М. Шнайдера, «Комунікативні вміння» Л. Міхельсона в адаптації Ю. Гільбуха.

Методика М. Шнайдера призначена для вивчення рівня комунікативного контролю особистості у спілкуванні, що є формою самоконтролю у ході комунікативної взаємодії, як здатності контролювати, рефлексувати, усвідомлювати власну комунікативну поведінку, адаптувати її до вимог ситуації. У методиці досліджуваному пропонується 10 висловлювань, що описують реакції на певні ситуації спілкування, які треба оцінити залежно від власної згоди або незгоди з ним.

Для визначення загальних комунікативних настанов студентів у спілкуванні було запропоновано методику «Комунікативні вміння» (автор – Л. Міхельсон, у перекладі й адаптації Ю. Гільбуха). Методика має на меті визначення рівня компетентності індивіда у спілкуванні і якості основних комунікативних умінь. Комунікативна компетентність розглядається автором як властивість особистості, що складається з розвинених комунікативних здібностей і сформованих умінь і навичок міжособистісного спілкування, а також знань про закономірності та правила його реалізації. Комунікативна компетентність передбачає: опановування специфічними комунікативними здібностями, що складаються з особистісних психічних якостей і особливостей поведінки, які є значущими для спілкування; наявність комунікативних знань, а також практичних умінь і навичок, що є адекватними завданням комунікації та є достатніми для їхнього вирішення; вміння займати партнерську позицію під час спілкування, будувати контакти на різних психологічних дистанціях і з різних позицій, що є адекватними ситуації; опанування гнучкістю і креативністю щодо вибору й застосування комунікативних тактик і стратегій; ціннісне ставлення до себе і партнера; бажання та прагнення будувати свої відносини з оточенням на психологічно правильній основі, набувати вдосконалення в цьому. Безперечно, що комунікативна компетентність виступає однією з основних професійно значущих властивостей представників соціономічних професій.

Під час виконання методики досліджуваним пропонується прослухати 27 ситуацій спілкування, що є достатньо типовими, до кожної представлено п'ять варіантів відповіді. Досліджуваному треба вибрати той варіант серед запропонованих, що найповніше характеризує його дійсну поведінку, а не той, який здається правильним. Даний тест є різновидом тестів досягнень, тобто побудований за типом задачі, що має правильний варіант відповіді. У методиці пропонується певний еталон поведінки, який співвідноситься з компетентним, впевненим, партнерським стилем.

Результати дослідження особливостей сформованості складових мотиваційного компонента мовної особистості в майбутніх педагогів, що здобувають освіту на бакалаврському та магістерському рівнях, яке проводилося за показниками рівня розвитку в них комунікативного контролю й компетентності у спілкуванні представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Кількісні показники сформованості мотиваційного компонента
мовної особистості майбутніх педагогів**

Показники сформованості мотиваційного компонента	Група 1 бакалаври (n=27)	Група 2 магістри (n=50)	Критерій t Ст'юдента	p
Рівень комунікативного контролю	4,96	5,20	-,513	,610
Рівень компетентності у спілкуванні	16,37	19	-2,551	0,013

Вивчення отриманих даних показує статистично значущі відмінності за показником сформованості рівня компетентності у спілкуванні між досліджуваними першої та другої груп на рівні ($p \leq 0,05$). Перевірка й уточнення отриманих даних за допомогою непараметричного критерію U Манна-Уїтні показала наявність статично значущих відмінностей між групами досліджуваних за даним показником ($r = 0,008$; $p \leq 0,01$).

Також за методикою М. Шнайдера «Вивчення рівня комунікативного контролю» було встановлено три рівні розвитку в студентів комунікативного контролю, розподіл за якими показаний на рис 1.

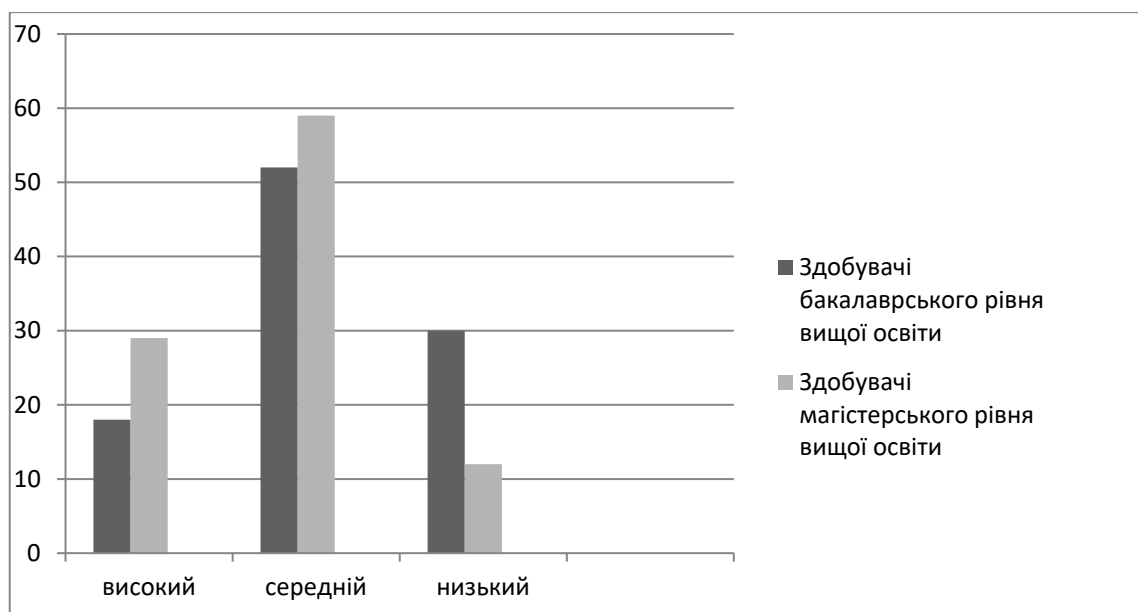

Рис. 1 Розподіл за рівнями розвитку комунікативного контролю здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти (у %)

Характеристика рівнів:

- високий рівень комунікативного контролю свідчить про вміння студентів постійно стежити за собою, керувати вираженням своїх емоцій, легко входити в будь-яку роль, вільно почувати себе, спроможність спрогнозувати враження, що справляють на інших, а також складнощами у безпосередності самовираження, розгубленням у непередбачуваній ситуації;
- середній рівень комунікативного контролю притаманний студентам, які виявляють щирість під час спілкування, але водночас стримані у своїх емоційних проявах, у поведінці зважають на оточення, вміють співвідносити свої реакції з їх поведінкою;
- низький рівень комунікативного контролю – виявляється у високій імпульсивності спілкування, відкритості, розкутості, низькій залежності комунікативної поведінки від ситуації спілкування, невмінням співвідносити її з поведінкою інших людей.

Зазначимо, що середній рівень комунікативного контролю, який багатьма дослідниками (О. Брюховецька) визнається як оптимальний для педагогічної діяльності, встановлений у 52 % здобувачів бакалаврського і 59 % здобувачів магістерського рівня вищої освіти.

За методикою «Комунікативні вміння» встановлено п'ять рівнів сформованості компетентного стилю спілкування в майбутніх педагогів, а саме: високий, вище за середній, середній, нижче за середній, низький, розподіл за якими представлено на рис. 2.

Зазначимо, що для компетентного, впевненого, партнерського стилю спілкування притаманне адекватне реагування на поведінку інших згідно з ситуацією, вміння легко налагоджувати контакти з різними людьми, виражати позитивні почуття й оцінки стосовно них, звертатися за допомогою та підтримкою, здійснювати їх самому, відмовляти за потреби, здійснювати самоконтроль під час виникнення конфліктних ситуацій.

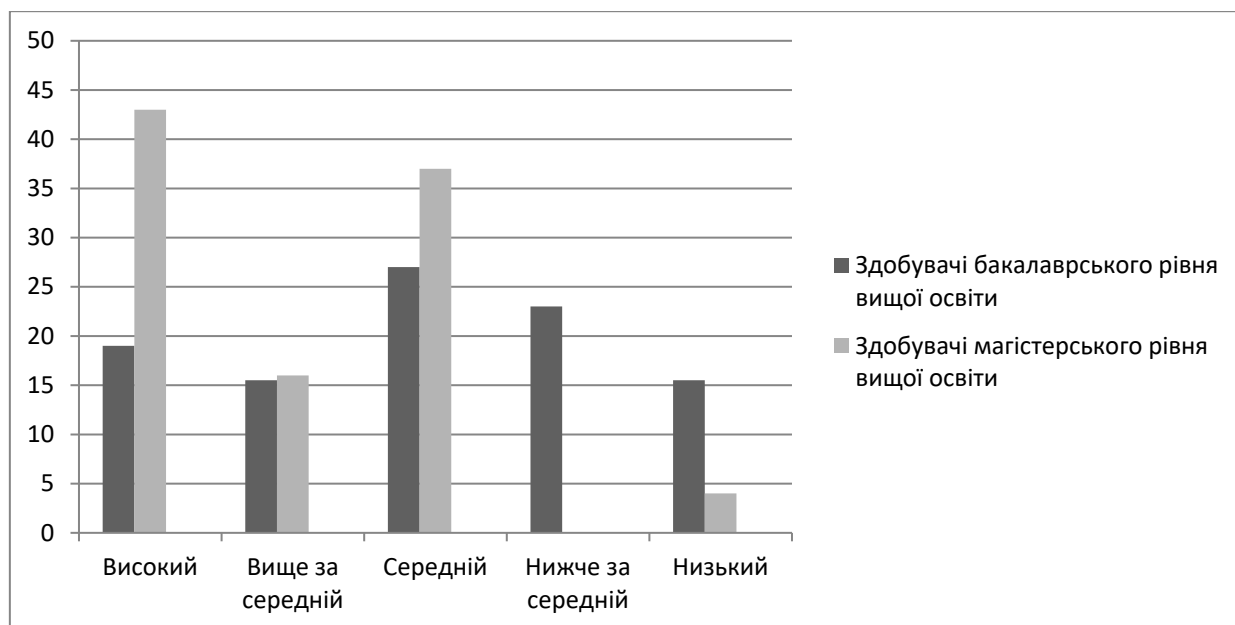

Рис. 2. Розподіл за рівнями сформованості компетентності у спілкуванні здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти (%)

Подальший кількісний та якісний аналіз отриманих даних дозволив визначити домінуючий стиль спілкування досліджуваних обох груп, що виявляється в окремих комунікативних ситуаціях, зокрема: ситуації, де виявляються реакції на позитивні/негативні висловлювання партнера; ситуації, в яких проявляється реагування на звернення-прохання; ситуації бесіди; ситуації, які вимагають прояву емпатії (табл. 2).

Таблиця 2.

Прояв у студентів стилів спілкування у різних комунікативних ситуаціях за методикою «Комунікативні вміння» (%)

Групи досліджуваних	Комунікативні ситуації														
	реакція на схвалення			реакція на критику			ситуація звернення-прохання			ситуація бесіди			ситуації, що вимагають прояву емпатії		
	компетентний	залежний	агресивний	компетентний	залежний	агресивний	компетентний	залежний	агресивний	компетентний	залежний	агресивний	компетентний	залежний	агресивний
Група 1 бакалаври (n=27)	93	7	-	66	27	7	69	27	4	65	31	4	96	-	4
Група магістри (n=50)	94	4	2	74	24	2	90	10	-	86	14	-	98	2	-

Якісний аналіз даних показує, що для всіх груп досліджуваних не є характерним агресивний стиль спілкування, що передбачає ігнорування інших людей, орієнтацію на досягнення власних цілей, незалежно від того, які наслідки будуть мати його дії для інших і виявляється у критиці, перериванні партнера, неприйнятті чужих аргументів, погрозах тощо.

Домінування компетентного стилю спілкування в досліджуваних обох груп спостерігається у ситуаціях, що вимагають реагування на ситуації схвалення, позитивні висловлювання співрозмовника, а також у ситуаціях, що потребують прояву емпатії.

Вивчення кореляційних зв'язків між показниками сформованості мотиваційного компонентів здійснювалося засобами програми SPSS Statistics 23 за допомогою коефіцієнта кореляції r -Пірсона, оскільки статистичний критерій нормальності Колмогорова-Смирнова засвідчив відповідність емпіричного розподілу нормальному ($p > 0,05$).

Встановлено позитивні кореляційні зв'язки між показниками сформованості складових мотиваційного компонента мовної особистості студентів магістерського рівня, зокрема: між рівнем комунікативного контролю і рівнем їх компетентності у спілкуванні ($r = 0,326$; $p \leq 0,05$), що свідчить про внутрішню узгодженість, цілісність у розвитку даної складової мовної особистості.

Отримані результати дозволяють окреслити деякі шляхи з розвитку мотиваційного компонента мовної особистості студентів. З нашої думки, цьому сприяє комунікативна спрямованість освітнього процесу, тобто така організація навчання, яка б передбачала активну мовленнєву діяльність студентів, викликала бажання висловлюватися, допомагала усвідомити, що мова є не лише засобом спілкування, а й інструментом та умовою успішного здійснення професійної діяльності. Мовна особистість майбутнього педагога, зокрема його мовленнєво-комунікативна компетентність формується у спілкуванні та різних видах мовленнєвої діяльності. Мовленнєво-комунікативна компетентність є інтегральним поняттям, що складається з мовних знань, умінь, навичок і мовних здібностей, які обумовлюють успішність мовленнєвої діяльності. До найважливіших умінь слід віднести: вміння вести діалог з урахуванням особливостей комунікативної ситуації, вміння створювання розгорнутого монологічного висловлювання, а також сприймання на слух діалогічного й монологічного мовлення. Розвиток мовної особистості студента передбачає не лише набуття певних знань, умінь і навичок, а й самовиховання усвідомленого ставлення до мови й мовлення, що виявляється в прагненні здобувача спілкуватися рідною та іншими мовами, відповідальному ставленні до свого мовлення, систематичній наполегливій праці щодо його вдосконалення.

Висновки. Отже, проведене експериментальне дослідження дозволяє зробити висновки щодо сформованості мотиваційного компонента мовної особистості студентів педагогічного вишу, що здобувають освіту на бакалаврському та магістерському рівнях:

- немає значущих відмінностей у сформованості мотиваційного компонента за показником комунікативного контролю між досліджуваними обох груп, при чому середній рівень – оптимальний – встановлений у 52 % здобувачів бакалаврського рівня і 59 % студентів магістерського рівня;
- спостерігаються відмінності у сформованості мотиваційного компонента за показником рівня компетентності під час комунікативної взаємодії між досліджуваними обох груп: високий і вище за середній рівні мають близько 35 % здобувачів першого рівня і 59 % – другого рівня.

Отримані результати емпіричного дослідження дозволяють визначити перспективні шляхи щодо розвитку мотиваційного компонента мовної особистості майбутніх педагогів.

Література:

1. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок*. 2015. № 6 (125). С. 10-13.

2. Засєкіна Л. В. Мовна особистість в сучасному соціальному просторі. *Соціальна психологія*. 2007. №5. С.82–89.

3. Лавриненко О. Л. Особливості сформованості мовної особистості студентів вищих навчальних закладів. *Психологічні перспективи*. 2010. Вип. 16. С. 113-116.

4. Малихіна О. Є. Проблема мовної особистості у психології та суміжних науках. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків: ХНПУ, 2012. Вип. 44. Ч.1. С.137-142.

5. Семенов О. Мовна особистість учителя в соціокультурній парадигмі ХХІ століття. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: Польсько-український щорічник*. 2007. Вип. ІХ. С. 323-332.

References:

1. Ashytok, N. (2015). Komunikatyvna kompetentnist pedahoha: struktura, etapy formuvannia. [Communicative competence of a teacher: structure, stages of formation]. *Molod i rynok - Youth and the market*, № 6 (125), 10-13. [in Ukrainian].

2. Zasiakina, L. V. (2007). Movna osobystist v suchasnomu sotsialnomu prostori. [Lingual personality in the modern social space]. *Sotsialna psykholohiia - Social Psychology*, №5, 82–89. [in Ukrainian].

3. Lavrynenko, O. L. (2010). Osoblyvosti sformovanosti movnoi osobystosti studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv. [Peculiarities of the formation of lingual personality of students of higher educational institutions]. *Psykhologichni perspektyvy - Psychological perspectives*, 16, 113-116. [in Ukrainian].

4. Malykhina, O. Ye.(2012). Problema movnoi osobystosti u psykholohii ta sumizhnykh naukakh. [The problem of lingual personality in psychology and related sciences]. *Visnyk KhNPU imeni H.S. Skovorody. Psykhologhiia. - Bulletin of H.S. Skovoroda. Psychology: KhNPU*, 44, Ch.1. 137-142. [in Ukrainian].

5. Semenoh, O. (2007) Movna osobystist uchytelia v sotsiokulturnii paradyhmi KhKhI stolittia. [Lingual identity of the teacher in the sociocultural paradigm of the 21 century]. *Profesiina osvita: pedahohika i psykholohiia: Polsko-ukrainskyi shchorichnyk. - Professional education: pedagogy and psychology: Polish-Ukrainian yearbook*, IX, 323-332. [in Ukrainian].